

De Sociëteit frist
het geheugen van
de Binnenstad op

In ons verhaal van de maand treft u ditmaal **twee verhalen** aan. Beide zijn een reactie op een eerder verhaal.

De Sociëteit

Verhaal van de maand,
april 2021

‘Volgens de joodse traditie sterft een mens twee keer.’

De struikelstenen voor Sint Annastraat 17

In de stoep voor Sint Annastraat 17 liggen twee Stolpersteine ter herinnering aan Jacob de Vries en Rebecca van Praag, vroegere bewoners van nummer 17 (toen nummer 13). Zij woonden hier tot zij in maart 1942 net als andere joodse Alkmaarders gedwongen werden hun huis te verlaten. Na deportatie zijn Jacob en Rebecca op 21 mei 1943 in Sobibor door de nazi's omgebracht. In 2020 kwam Tamara Danser op nummer 17 wonen. Vanwege de familienaam sprak zij met haar moeder Christina de Vries over de namen op de struikelstenen. Christina ging op onderzoek uit. Later schreef zij ons over haar bevindingen.

‘Al snel vonden we een stamboomrelatie,’ schrijft Christina, ‘echter niet met Jacob de Vries, maar met Rebecca van Praag. Het bleek dat de tante van mijn opa Levie de Vries getrouwd was met de oom van Rebecca van Praag. Ook mijn grootvader Levie is in de Tweede Wereldoorlog vermoord, maar zijn zoon, mijn vader, heeft de oorlog overleefd als onderduikkind. Voor niet-joodse mensen lijkt de familierelatie tussen mij en Rebecca van Praag er een van erg grote afstand. Maar je moet niet vergeten dat al die mensen omgekomen zijn. Opeens is duidelijk geworden, dat ik en mijn broer de meest nabije – en nog levende familieleden van Rebecca van Praag zijn.’

Christina's zoekwerk naar Rebecca van Praag en Jacob de Vries leek weinig op te leveren. ‘Toen zag Tamara het blad *Het Geheugen van de Binnenstad*. Daarin vertelde mevrouw van Wely over de familie Drukker die om de hoek van de Sint Annastraat had gewoond en ook weggevoerd is in de oorlog. Via *Het Geheugen van de Binnenstad* kregen wij contact met haar.’

Contact met mevrouw van Wely

‘Mevrouw van Wely vertelde hoe ze als kind speelde in de Sint Annastraat, maar dat spelende kinderen steeds weggestuurd werden door een onaardige man uit het huis tegenover dat van Jacob en Rebecca. Pas na de oorlog heeft ze begrepen dat die man joodse onderduikers in huis had en geen risico wilde lopen. Jacob en Rebecca dreven een voddewinkel. Mevrouw van Wely had het beeld voor ogen van een oud en sappelend echtpaar. Toen in 2017 de gedenkstenen gelegd werden, was ze verbaasd dat Rebecca van Praag nog geen zestig was. Uit verder onderzoek weten we dat mijn opa en Rebecca van Praag elkaar waarschijnlijk kenden. Ze moeten elkaar ontmoet hebben op huwelijksfeesten in de familie. Volgens de joodse traditie sterft een mens twee keer. De eerste keer als zijn hart stopt met kloppen en de tweede keer als zijn naam niet meer wordt genoemd. Dankzij de struikelstenen, dankzij *Het Geheugen van de Binnenstad* en dankzij mevrouw van Wely, kan mijn dochter Tamara de herinnering aan Rebecca en Jacob levend houden.’

Op donderdag 5 maart 1942 moesten joodse Alkmaarders hun woning verlaten en zich vestigen in een van de jodenwijken in Amsterdam. Achteraf was dit het begin van de deportatie naar de vernietigingskampen. In ‘*De Familie Drukker en de tragiek van joods Alkmaar*’ schrijft Jan van Baar over die vijfde maart: ‘*Verspreid door de stad stonden die donderdagochtend om tien uur zo'n vijftig joodse gezinnen, mannen, vrouwen en kinderen, met koffers te wachten op de komst van de Alkmaarse politie. Zij zouden lopend naar het station gaan. Volgens de richtlijnen mochten zij geen gebruik maken van enig voertuig.*’

De orgelstemmer

Peter en Roel Trompert reageerden op onze verhalen van december 2020 en januari 2021, waarin orgelfabriek Pels werd genoemd. En niet zonder reden: hun opa Henk Nieuwenhuis heeft daar gewerkt. Hij kwam in 1892 als jongen van zes naar het Alkmaarse Fnidsen. Zijn vader was horlogemaker, maar stond ook bekend als feestdichter. Zelf hield Henk ook van taal. Toen hij in 1909 zijn latere bruid Jo Draaisma een horloge schonk, schreef hij er een gedicht bij: *'Steeds zal uw gelukzon rijzen / Dit klokje zal u uren wijzen.'* Later schreef Henk zelfs een toneelstuk ('De Mismaakte'). Ook was hij lid van Toneelgroep Vondel. Zijn brood verdiende hij bij Pels, al is hij ook te zien op foto's van de andere Alkmaarse orgelfabriek, Vermeulen. Bij zijn werk als orgelstemmer nam hij soms zijn dochter To mee – de latere moeder van Roel en Peter. Ze vertellen er graag over: 'Zij moest lucht in de blaasbalg trappen en dan kon hij stemmen.'

Orgelmakerij Vermeulen v/h Ypma.
Henk Nieuwenhuis in het midden

1920: Toneelgroep Vondel met Henk Nieuwenhuis (staand tweede van links)

*Steeds zal uw gelukzon rijzen
Dit klokje zal u uren wijzen
Vrij van alle tegenspoed
'k Hoop, Gij zult nog tal van jaren
op dit wijzerplaatje staren
en dat Gij dan dikwijls denkt
aan hem die U dit klokje schenkt*

In de 19e eeuw begonnen de Friese broers Dirk en Lodewijk Ypma in Alkmaar een orgelmakerij. Hun kerkorgels waren door heel Nederland bekend. In 1903 nam J. Vermeulen de zaak over, na een tijdje onder zijn eigen naam. Orgelfabriek Vermeulen ging in 1987 op in het Zaanse Flentrop. De orgelfabriek van Pels ontstond in 1903 toen Bernard Pels - tot dan toe meesterknecht bij Ypma – voor zichzelf begon. Ook Pels leverde door heel Nederland. Dit bedrijf is tegenwoordig als Pels & Van Leeuwen gevestigd in Den Bosch. Het orgel van de Laurentiuskerk aan het Verdronkenoord is gebouwd door orgelmakerij Pels.

Bronnen verhaal 1: Christina de Vries;
www.herdenkingsstenenjoedsalkmaar.nl;
Bronnen verhaal 2: gesprek Roel en Peter Trompert; foto-archief broers Trompert; Beeldbank Reg. Archief Alkmaar